

EL POEMA DEL PA, DE JOSEP PIJOAN.

Una nota prèvia

Josep Pijoan (Barcelona, 1879-Lausana, 1963) va ser arquitecte i historiador de l'art, però de jove ens va deixar uns magnífics poemes, la majoria escrits durant la seva estada a La Figuera, a Tagamanent, entre el 1902 i el 1903 i recollits el 1905 en un llibre, *El cançoner*. Aquest llibre duia, a l'entrada, un petit poema de Maragall que començava:

**Aquest és el teu bell sojorn de pau,
amic que vas pel món, tan enfebrat:
per damunt dels volers que et fan esclau,
és aquesta la teva llibertat.**

Maragall havia captat el fons paradoxal del llibre: la pau d'una contrada –que és també l'espai de la poesia– que representava un respir de llibertat per a un home inquiet com era Pijoan, l'amic enfebrat, arquitecte i activista de primer ordre en el món de la cultura. L'estada a La Figuera, per recuperar-se d'una misteriosa malaltia, li havia proporcionat un "estat de poesia": el contacte amb la natura i amb la vida del camp, les cançons populars, les lectures cultes de què parla en les seves cartes a Maragall (Kant, Plató, la Bíblia, Goethe, Lluïl i Verdaguier), tot això li proporciona una barreja d'elements que ens explica la força d'una poesia que podríem anomenar "pastoral" o, potser, geòrgica, perquè contempla la vida pagesa i en capta tota l'harmonia, però alhora se sent pregonament tocat pel dolor del treball i la pobresa. Tot allò que viu, tot allò que veu, se li fa cançó: "Valen més cançons que raons". És el lema de la primera part del llibre.

Pijoan escrivia imbuït d'una idea quasi mística de la inspiració poètica, perquè, per a ell, la poesia era una "revelació". Així, comentant la teoria maragalliana de la "paraula viva", en la qual bàsicament estava d'acord, afirmava: "Jo sóc més curiós; vull saber i penetrar la meravellosa relació de les coses unes amb les altres, i si puc fins les hi faig violència per aconseguir-ho". La contemplació pura, doncs, no contaminada per interessos estranys, és la font de la poesia: senzillesa, bondat, puresa, etc., esdevenen valors estètics. Però, tot i el to popular dels seus poemes, inspirats en formes vives de la poesia tradicional, en les cançons que escolta a la Castanya o de boca dels pagesos i pastors, no tenen res de "folklòric". Per això dissentia de com l'Orfeó Català havia harmonitzat les cançons: el que ell volia era arribar a una síntesi entre els cant muntanyencs i la poesia clàssica de Teòcrit i Virgili. Per això escriu a Maragall: "Vostè m'ha fet comprendre que si l'elevació de forma dels antics no es logra sense una profunda amor per les coses, tampoc la claredat de frase i brillantor de les cançons populars no es logren sense una emoció sincera."

El poemet del pa

És un dels millors poemes de Pijoan i, probablement, la font d'inspiració d'un famós poema portuguès sobre aquest mateix tema: *Oração ao Pão*, de Guerra Junqueiro, que havia llegit el de Pijoan a les pàgines de la revista "Pèl & Ploma". "El poemet del pa", se situa en la línia de la poesia de les "coses" quotidianes, humils. I què més habitual –i essencial– que el pa, l'aliment bàsic del nostre país durant segles i segles! El poema converteix el pa en el símbol que uneix terra, homes i divinitat. A través de deu apartats diferents, ressegueix el procés d'elaboració del pa, des de la llaurada fins a la comunió que representa el pa compartit a taula. Hi intervé, doncs, el dolor del treball, però també el

llevat, aquest misteri que ens uneix amb el passat més remot i ens anticipa el futur:

**Parem-hi compte, gent del present;
els nostres dies són un moment
entre el pervindre i el pervingut;
en sou l'anella, donant salut
o mal sement!**

El moment central del poema és, sens dubte, "El bes del pa", que completa el sentit darrer del símbol i, al capdavant, el sentit messiànic del propi poeta que, com el pa, es dona ell mateix per a redimir els altres:

**Benigne pa!, concòrdia i harmonia
de dalt a baix, de l'home i de les coses,
del món que se'ns entrega
en un bocí terrós que ens alimenta
i de la nostra vida
pastada i consumida aquí en la terra!
Víctima santa, oferta i holocauste,
el pa de cada dia!
Quan jo de bon matí vaig a llescar-te,
i al raig de sol entrant per la finestra
em dauro jo, i el pa i la ganiveta...
Quan jo l'en pujo fins a flor de llavis,
li faig aquell petó, costum antiga
que de tostemps he vist que s'estilava...
un inefable goig, plàcida calma,
inunda les potències de ma vida.
I quan parteixo la torrada crosta
d'aquest pa que se'ns dona i sacrifica,
un pur desig també an a mi m'agafa
de dar-me tot jo al món,
sense ambició ni glòria,
i ja ben net de tota vana espera,
em miro sens neguit
el remolí del temps i de les coses.
Rodeu, rodeu, imatges fugitives,
fantasmes d'un present que se'ns escapa;
preneu-me, o bé em deixeu, d'aquestes platges;
la meva ànima quieta i resignada,
com el pa que he llescat, es dona i calla.**

Allò que pertany al dia a dia, un senzill tros de pa, se'ns ha sacralitzat. Potser en algun moment, quan anem a menjar-ne una mica (les nostres àvies feien, amb la gavineta, la creu sobre el pa) veurem en allò tan senzill tot els treballs dels homes per dignificar-se. Durant segles i segles.

Jordi Castellanos